

Vila i jabuke

Perivoj od slave: zbornik Dunje Fališevac (ur. Tomislav Bogdan, Ivana Brković, Davor Dukić, Lahorka Plejić Poje), FF press, Zagreb, 2012., 540 str.

Zbornici posvećeni okruglim obljetnicama istaknutih znanstvenika uobičajeni su u akademskoj zajednici. Zbornici posvećeni obljetnicama koje nisu okrugle, a pritom je riječ o obljetnicama koje počinju brojkom šest, rijetki su. Takvi zbornici, napominju urednici zbornika *Perivoj od slave*, sugeriraju posebno značenje. Tim više kada je riječ o slavljenicima koji su još znanstveno produktivni.

Premda slavljeničin znanstveni opus još raste, već letimičan pogled na bibliografiju ukazuje da je on „više nego respektabilan, i to ne samo opsegom nego i mjestom koje zauzima u hrvatskoj književnoj historiografiji”. Uz tematski raznovrsne znanstvene radove (srednjovjekovna književna kultura, barok, ranonovovjekovna epika, epika novije hrvatske književnosti i dr.) usidrene u raznovrsne metodološke pristupe (strukturalizam, naratologija, književna antropologija i dr.) Dunja Fališevac je kroatističkoj znanosti dala vrijedne priloge priređivanjem filoloških edicija, zbornika i organiziranjem interdisciplinarnih projekata. Međutim, napominju urednici, ne smije se zanemariti i njezin pedagoški i emocionalni angažman. Slavljeničin opus uistinu je *perivoj od slave* u kojemu *vila Harvatica* u svom krilu ima pregršt *jabuka*. *Perivoj od slave* je i sâm zbornik znanstvenih radova nerijetko potaknutih slavljeničinim znanstveno-istraživačkim i nastavničkim radom.

Zbornik se sastoji od tri dijela: u prvome su radovi posvećeni hrvatskoj ranonovovjekovnoj književnoj kulturi, izuzev rada američkog slavista Henryja R. Coopera (*Humanism and Muscovite Culture*), u drugom su dijelu radovi iz ostalih područja književne znanosti (novija hrvatska književnost, ruska književnost, rodna ideologija i feministička kritika, povijest knjige i dr.). Treći, završni, dio donosi bibliografiju radova Dunje Fališevac koju je sačinila Sanja Žinić.

Prvi dio zbornika započinje radom Tomislava Bogdana u kojemu se analizira petnaest posljednjih pjesama nevelike zbirke *Pesme horvatske* Katarine Patačić za koje je u književnoj znanosti primijećeno da ovise o nekome talijanskom predlošku – pretpostavljalo se da je riječ o kakvoj recepciji talijanske književnosti koja je nastala uslijed utjecaja što su do sjeverne Hrvatske dopirali sa sjevera, iz Beča – ali o kojem je predlošku riječ, nije se znalo. Bogdan je otkrio da su svih petnaest pjesama zapravo prepjevi iz dviju

glazbenih drama Pietra Metastasijsa (prvih četrnaest pjesama prijevodi su arija iz drame *Nitteti*, a posljednja je pjesma prijevod arije iz drame *Attilio Regolo*). Autor je sve prepjeve, ponovno pročitane iz rukopisa (NSK, signatura R-4087), uz talijanske izvornike, donio na kraju rada. Bogdanovo je otkriće omogućilo razrješenje atribucijske zagonetke, odnosno pokazalo je da je Katarina Patačić ponajprije sakupljačica, naručiteljica i redaktorica, a ne autorica pjesmarice. Nadalje, pokazalo se da je potrebno revidirati mišljenje, koje se pojavljuje u domaćoj kroatistici, o anakronosti i arhaičnosti Patačićkine zbirke te je omogućilo dopunjavanje poetološkog opisa *Pesama horvatskih*. Konačno, ono proširuje sliku ionako bogate recepcije Metastasijsjeva opusa u hrvatskoj osamnaestostoljetnoj književnoj kulturi.

Uvid Dunje Fališevac da je dubrovačka književna kultura često „proizvodila antagonističke i dominantnoj kulturi elite oporbene tonove” dodatno je osvijetlila Irena Bratičević analizirajući zbirku (rukopis br. 918 dubrovačke Znanstvene knjižnice) Marina Zlatarića, koji se u književnoj historiografiji uglavnom spominjao kao drugi dopunitelj *Osmana* i autor šaljive poezije na hrvatskom jeziku, a uzgred biva spomenut i njegov prijevod *Idila Salomona Gessnera o dubrovačkoj vlasteli*. Riječ je o 46 latinskih epigrama (iza 47. epigrama nadopisana su imena još trinaestorice dubrovačkih velikovijećnika s pridruženim svetopisamskim epigrafima, ali bez epigrama). Vrijedan uvid kroatističkoj znanosti dala je i Lahorka Plejić Poje. Ona je u svom radu prvo opisala rukopis 2190 iz Arhiva Male braće, zatim je poetološki opisala tekst *Život sv. Franje*, koji pripada žanru svetačkih biografija (*vitae sanctorum, žitija*), te utvrdila da je riječ o prijevodu s kakvog nepoznatog predloška. Josip Bratulić opisao je dosad nepoznato izdanje zbornika četrdeset crkvenih pjesama *Psaltirić duhovnih pisamah, pobožnim dušama iz različitih knjigah sastavljen* (Budim, 1771). Knjigu *Le glorie cadute dell'antichissima, ed augustissima famiglia Comnena* (Venecija, 1663) – riječ je o knjizi koja pripada žanru *genološke mistifikacije*, zborniku različitih sastavaka (*zibaldone*) koji je kao cjelina zamišljen da veliča aristokratsko podrijetlo obitelji Komnena, odnosno da proslavlja dubrovačkog dominikanca Vicenca Komnena – opisala je i kontekstualizirala Zlata Bojović. Knjiga je za kroatističku znanost važna jer donosi sastavke, pjesme, rasprave, posvete na talijanskom i latinskom jeziku dubrovačkih pjesnika (pored samog Vicenca Komnena zastupljeni su Toma Jerenić, Mate Natalić, Jeronim Bunić, Ivan Batista Natalić, Hijacint Pasati, Miho Bobaljević, Vladislav Menčetić).

Dolores Grmača analizirala je utkanost Petrarkinih *Trijumfa* u gustu mrežu intertekstualnih referenci u Zoranićevim *Planinama*, pri čemu je na narativnoj i semantičkoj razini teksta detektirala paralele između Zoranićeve koncepcije putovanja i Petrarkinih alegorijskih trijumfa. Vrijedan prilog proučavanju dramskih dubrovačkih frančezarija dala je Lada Čale Feldman. Pokazala je, naime, da se pri „selidbi” *Amfitriona*, odnosno Sosije, iz francuskog stihovanog izvornika u dubrovačku proznu svakodnevicu nije izgubilo ništa od njegove psihološke kompleksnosti te da se prozna dubrovačka adap-

tacija komičkog stiha prometnula mjestimice i u možebitne lokalizirane prozne komičke probitke. Francuskim književnim predlošcima i hrvatskom književnom kulturom bavila se i Cvijeta Pavlović. Ona je usporedbom Relkoviće-
ćevih i dostupnih francuskih prijevoda *Bidpaia* ustvrdila da je, premda pitanje predložka ostaje otvorenim, Relkoviće-
v prijevod češće približan nego točan, ali da rijetko skreće u adaptaciju.

Zlatarićev i Đurđevićev prepjev, odnosno imitaciju konceptualnog epigrama *Horologium puluereum* Girolama Amaltea, analizirala je Gorana Štepanić. Bratislav Lučin je pokazao da je Marulić arhitektonske termine u predgovor salonitanskim natpisima (uz uvodnu posvetu i zaključnu peroraciju jednom od tri parateksta epigrafsko-starinarskog spisa *In epigrammata priscorum commentarius*) stvarao crpeći ne samo iz djela antičkih pisaca, napose Vitruvija, nego i iz priručnika humanističkih autora Niccolò Perottija i Giuniana Maia. Tako je učvrstio dosadašnje marulološke spoznaje o literarnoj amplifikaciji paratekstova *Tumača*. Dubljim katovima hrvatske književnosti bavili su se Amir Kapetanović i Dragica Malić. Kapetanović je jezičnostilski i književnogenološki analizirao Klimantovićevu kroniku, koja obaseže razdoblje od postanka svijeta do njegovih dana, točnije do 1508. godine, a nalazi se na kraju prvog od njegovih triju glagoljaških zbornika. Malić je „popisala” i „opisala” pjesme iz korpusa hrvatskog srednjovjekovnog pjesništva koje nisu poznate ni iz kakvih novijih ili inoidiomnih inačica.

Inovativnim metodološkim postupcima u proučavanju starije hrvatske književnosti poslužili su se Ivana Brković i Davor Dukić. Brković je u svjetlu *poetike granice (border poetics)* – književno djelo promatra se kao stjecište tekstnih, topografskih, simboličkih, vremenskih, epistemoloških granica – razmatrala putovanja u Gundulićevu *Osmanu*. Dukić je analizirao fikcionalni autorski subjekt – koji obilježava nedvosmislena projekcija autorove osobnosti u neki lik ili, češće, u intradijegetičkog pripovjedača – u Barakovićevu književnom opusu. Iako napominje da fikcionalni autorski subjekt posjeduje „veću valenciju, odnosno veću mogućnost vezivanja uz entitete aktualnog (povijesnog) svijeta od ostalih iskaznih instancija vlastitog fikcionalnog svijeta”, Dukić u svom radu ne polazi od svojevrstne premosnice ontološki različitih svjetova, već mu fikcionalni autorski subjekt služi kao temelj za rekonstrukciju osobnog imaginarija pisca. O digitalnoj zbirci *Croatiae auctores Latini (CroALa)*, digitalnoj humanistici (područje istraživanja, poučavanja i inovacija na kojem se dotiču računarstvo i humanističke znanosti) i promjenama metodoloških paradigmi u humanističkim znanostima pisao je Neven Jovanović. Digitalna humanistika osvijestila je, napominje Jovanović, zapažanje da upotreba novog instrumentarija mijenja i metodologiju istraživanja i predodžbu o onom što istražujemo. Nadalje, Jovanović ističe da dok humanističke znanosti obično barataju konceptima i interpretacijama, digitalna humanistika potiče da istraživanje zamišljamo prvenstveno kao eksperimentiranje i modeliranje, kao niz opetovanih pokušaja da

fenomen stvarnog svijeta proučimo izrađujući i ispitujući njegovu računalnu aproksimaciju.

U prvom dijelu *miscellanea in honorem* Dunja Fališevac nalaze se još radovi Zdenke Janeković Römer, Divne Mrdeže Antonine, Zlate Šundalić i Milovana Tatarina. Janeković Römer analizirala je pjesme Mavra Vetranovića. U fokusu je istraživanja Mrdeže Antonine privatna korespondencija povjesničara Ivana Lučića Trogirana, koja se dodiruje obiteljskih, društvenih i povijesnih prilika u Dalmaciji i Veneciji. Šundalić je istraživala leksički inventar biljnog svijeta u katekizmu Antuna Bačića *Istina katoličanska*, a Tatarin je analizirao tri sna (Jelindin, Jakimirov i Mustaj-pašin) i njihovu funkciju u epu *Dubrovnik ponovljeni* Palmotića Dionorića.

Konačno, u prvom dijelu zbornika, izuzmemo li srpsku književnu povjesničarku Z. Bojović, nalaze se i dva rada inozemnih slavista. Njemačka slavistica Renate Lachmann analizirala je ulogu oksimorona na primjeru tekstova iz starije hrvatske književnosti, a već spomenuti američki slavist Henry R. Cooper u svom se radu isprva osvrnuo na sam pojam humanizma, zatim je donio pregled slavističkih studija o ruskom humanizmu te zaključio da je ranonovovjekovnu rusku književnu kulturu obilježilo izuzeće od zapadnoeuropske humanističke kulture.

Drugi dio zbornika otvara rad Žive Benčić o konceptu (sitnih) stvari u prozi Tat'jane Tolstoj. O ruskim sektama i njihovoj slici u suvremenoj ruskoj književnosti pisala je Magdalena Medarić, dok se rusist Josip Užarević bavio naracijom Vidrićeve poezije. Osnovne teze u inozemnoj znanosti višekratno proučavane i citirane knjige Paula Ricœura *La Métaphore vive* (1975) u središtu su rada Jadranke Brnčić. Polazeći od poststrukturalističkih teorija koje su ukazale na tekstualnu fikcionalnost historiografije, Suzana Coha je napomenula da je „nepovjerenje u tekstom posredovane (pri)povijesti” (...) izbio „najjači adut iz ruku onih koji dubrovačku književnost vide kao srpsku”. Novijim teorijskim praksama i njihovim utjecajima na književnu historiografiju bavila se i Andrea Zlatar. Polazeći od projekta *La littérature française: dynamique et histoire* (*Francuska književnost: dinamika i povijest*) – koji, usidren unutar dominantnih teorijskih praksi koje slijede Bourdieuovo promišljanje književnog polja i Foucaultove analize figure autora i mreže diskursa, potkopava književnopovijesne koncepte poput biobibliografskog identiteta autora ili književnopovijesnih perioda kao poetički koherentnih cjelina – Zlatar apelira da se nasljeđe povijesti hrvatske književnosti situira u takvu kontekstu. Na suvremenu ili „novu” povijest knjige – koja se ne bavi više isključivo knjigom kao materijalnim objektom, nego odnosom toga materijalnog objekta i društvenih i ekonomskih uvjeta, odnosno, najšire shvaćeno, odnosom knjige i kulture – pozornost povjesničara književnosti svraća David Šporer. Tatjana Jukić analizirala je prikaze revolucije u Zagorkinu romanu *Republikanci*, u kojemu su događaji iz hrvatske povijesti s kraja 18. i početka 19. stoljeća prikazani kao refleks obuhvatnijega događaja Francuske revolucije. Točnije, romansa Ksenije i Delivuka pozicija je, napominje Jukić,

gdje Zagorka politički projekt ilirskoga pokreta teži prikazati kao plod Francuske revolucije, a eksces koji se oblikuje oko Katice i Rajka dovodi u pitanje tu vezu te trajno izmješta i premješta sve što se može zamisliti kao rodno mjesto ilirizma. „A ako trajno izmješta i premješta sve što se može zamisliti kao rodno mjesto ilirizma, taj eksces Zagorkine naracije na sličan način uznemiruje i destabilizira sve projekte koji ilirizam uzimaju za svoj početak: od formacije novije hrvatske književnosti do moderne hrvatske kulturne povijesti”, tvrdi Jukić.

Rodnom politikom i feminizmom bave se radovi Maše Kolanović, Jasmine Lukić i Dubravke Oraić Tolić. Kolanović propituje „rodnu politiku *proze u trapericama*”. Lukić se bavi tzv. pozitivnim ishodima – za koje pretpostavlja da su postali metatekstualni postupci koji se rabe da bi se upozorilo na svjesno upuštanje u dijalog s kompleksnim intervencijama koje su ženski pokreti i feministička teorija poduzeli na polju kulture – u narativu filma *Grbavica* redateljice Jasmile Žbanić. Oraić Tolić analizira Matoševu „rodnu ideologiju” (ne u smislu okoštalog misaonog sustava, nego u smislu fluidnog svjetonazora) građenu, prema autorici, na dvjema idejama: ideji o ontološkome statusu rodnih razlika i ideji o oštrim binarnim oprekama među njima. Odnosom majke i kćeri te načinu na koji se on zrcali u pripovjednim procesima konstrukcije autobiografije, odnosno biografije majčina života u dvama Ugrešićkinim romanima (*Muzej bezuvjetne predaje* i *Baba Jaga je snijela jaje*), bavila se Vanja Polić.

Ep se našao u interpretativnom fokusu Marine Protrke i Pavla Pavličića. Protrka kao provodne niti *Smrti Smail-age Čengića* prepoznaje ideje prirodnoga prava i prirodne, pa čak i panteističke religioznosti, koja povijest vidi kao samoozbiljenje ideje o slobodi. Stoga pojedinačni događaj, jednako kao i geopolitičke koordinate unutar kojih je Mažuranićevo djelo situirano, napominje Protrka, ostaju u drugom planu, kao sporedni nositelji osnovne teme: samoozbiljenja ideje o slobodi. Pavličić je analizirao poetička polazišta (stih, strofa, odnos prema tradiciji) anakroničnog epa (nastao potkraj tridesetih i početkom četrdesetih godina dvadesetoga stoljeća) *Gvozdansko* Ante Tresića Pavičića. Traduktološkom problematikom (prijevod prvog pjevanja Danteova *Pakla* Grge Gamulina) bavio se Mirko Tomasović, dok su radovi Stjepana Damjanovića (*Predstandardizacijska razdoblja hrvatskog jezika i Matija Petar Katančić*) i Ive Pranjkovića (*Biskupovača fra Augustina Miletića*) posvećeni jezično-povijesnoj problematici.

Da bih ukazao na vrijednost *Perivoja od slave*, poslužiti ću se Zoranicevim riječima: „I na varh aliti na konac varha došad, jedan perivoj tolike lipote i uzveršen'ja vidih (...).” Naposljetku, kratko o onome što me zaokupljalo od početka, što me je na neki način prožimalo. Naime, riječ je o Zoranu Kravaru – znanstveniku i profesoru koji je svoj znanstveni i pedagoški rad okončao o šezdeset i petoj obljetnici života. Nije riječ o njegovu radu za ovaj *Festschrift* (*Stih starije hrvatske književnosti*), već o nečemu drugom, važ-

nijem. Koliko mi je poznato, u njegovoj bolesti upravo mu je profesorica Fališevac bila blizu. Pokazalo se tako da znanstveni rad koji prerasta u prijateljstvo zadobiva ljudsko lice, očovječuje se, postaje humanistički – *slavljenički*.

Krešimir ŠIMIĆ